

ט"ז טבת, תשע"ט

24.12.2018

הוראה מספר 4 – הבסיס המשפטי של מערכת תשלומים מבוקרת ומערכת

תשלומים מבוקרת מיועדת

1. מבוא

בהתאם לסעיף 8 לחוק מערכות תשלומים, התשס"ח–2008 (להלן: "החוק"), חלה חובה על מפעיל מערכת מבוקרת לגבש כללים אשר יבטיחו את יציבותה, יעילותה ותפקודה התקין של המערכת, ובכלל זה בעניינים אלה:

1.1. דרישות הוגנות לחיבור למערכת מהמבקשים להשתתף בה;

1.2. המשך ההשתתפות במערכת של משתתף שמתנהלים נגדו הליכי פירוק;

1.3. אמצעים לאכיפת הכללים האמורים;

על מפעיל המערכת לפעול באופן שיבטיח את יציבותה, יעילותה ותפקודה התקין ולהבטיח את קיומם של אמצעים לניהול, מניעה או הגבלה של סיכונים העלולים להתקיים או הקיימים במערכת ושל הסדרי גיבוי במערכת למקרה חירום.

בהתאם לעקרון מספר 1 במסמך העקרונות לתשתיות השוק הפיננסי (PFMI), שפורסם באפריל 2012 על ידי הוועדה למערכות תשלומים וסליקה של ה-BIS (CPSS) והארגון הבינלאומי של רשויות ניירות ערך (IOSCO), תשתית שוק פיננסי תהיה מיוסדת על בסיס חוקי איתן בכל תחומי השיפוט הרלוונטיים.

הוראה זו מסדירה סט של כללים שעל המערכות המבוקרות והמבוקרות מיועדות לעמוד בהם על מנת להבטיח קיומו של בסיס חוקי מוצק, ברור, שקוף ובר אכיפה עבור כל היבט מהותי בפעילות המערכת וכן, על מנת למנוע ממשותפי המערכת חשיפה לסיכונים מהמערכת או העברתם אליה העלולים להגביר את הסיכון המערכתי במידה ולא יתקיים בסיס חוקי נאות, ודאי וברור.

2. הגדרות

"מערכת תשלומים", "מערכת מבוקרת",

"מערכת מבוקרת מיועדת",

"מפעיל של מערכת תשלומים"-

"מפעיל מערכת תשלומים" או "מפעיל מערכת"-

כהגדרתם בחוק מערכות תשלומים;

מפעיל מערכת תשלומים מבוקרת

ומפעיל מערכת תשלומים מבוקרת

מיועדת;

יחידת הפיקוח על מערכות תשלומים

באגף מערכות תשלומים וסליקה

בבנק ישראל;

"הפיקוח על מערכות התשלומים" או "הפיקוח"-

מי שמוגדר כמשתתף על פי כללי
המערכת;

הכללים שעל פיהם מופעלת מערכת
תשלומים;

היבט מסוים היכול להשפיע על
פעילותה התקינה של המערכת ולהוות
מקור לסיכונים ובפרט לסיכון
אשראי, סיכון נוזלות, סיכון עסקי
כללי, סיכון משמורת, סיכון השקעה
או סיכון תפעולי;

הנקודה שבה הוראות תשלום,
התחייבויות אחרות או תשלומים
שלא נסלקו לא יוכלו עוד להתבטל
וואו להשתנות על ידי המשתתף;

נקודת זמן המוגדרת בכללי המערכת,
בה העברה של נכס או מכשיר פיננסי
אינה ניתנת לביטול ואינה מותנית או
נקודה שבה התשתית הפיננסית או
משתתפיה מילאו את התחייבויותיהם
בהתאם לתנאים של חוזה הבסיס;

פעולה המקזזת התחייבויות בין
המשתתפים בהסדר הקיזוז באופן
המפחית את המספר והערך של
התשלומים או המסירות הדרושים
לסליקת קבוצה של עסקאות;

אחד מהבאים ביחד ולחוד: שעת
חירום- תקופת הפעלת מערך משק
לשעת חירום בהתאם להחלטת
הממשלה מס' 1716 מיום כ"ט בסיון
התשמ"ו (6 ביולי 1986), להחלטת
ממשלה מס' 1080 מיום ז' באדר א'
התש"ס (13 בפברואר 2000) להחלטת
ממשלה מספר 5228 מיום ב' בכסליו
התשע"ג (16.11.2012), להחלטת
ממשלה מס' 1842 מיום יב' תמוז
התשע"ד (10.7.2014), החלטת
ממשלה מספר 2007 מיום כה' בתשרי

"משתתף", "משתתף במערכת תשלומים"-

"כללי מערכת"-

"היבטים מהותיים" -

"מועד האל חוזר (Irrevocability)"-

"מועד סופיות התשלום (Finality)"-

"קיזוז (Netting)"-

"מצב חירום" -

התשע"ז (27.10.2016) וכל החלטת ממשלה אחרת בעניין, הכרזה על מצב מיוחד בעורף לפי סעיף 9 לחוק התגוננות אזרחית תשי"א-1951 או הכרזת המפקח על הבנקים על שעת חירום, אירוע קריטי- אירוע בעל השפעה מהותית ומתמשכת במערך התשלומים אשר נחשב והוכרז ככזה על ידי בנק ישראל;

3. תחולה

- 3.1. הוראה זו תחול על כל מפעיל מערכת תשלומים אשר הוכרזה על ידי הנגיד כמערכת מבוקרת או מערכת מבוקרת מיועדת.
- 3.2. בנק ישראל רשאי בנסיבות העניין להתיר או לפטור מערכת תשלומים מתחולת סעיפים מסוימים בהוראה זו ולחזור בו מהפטור הניתן.

4. הבסיס המשפטי

- 4.1. מפעיל המערכת יקבע כללים ונהלים (להלן "הבסיס המשפטי") המתייחסים לכלל ההיבטים המהותיים בפעילות המערכת בשגרה ובמצב חירום.
- 4.2. הבסיס המשפטי של המערכת יהיה ברור, נאות, שקוף, מובן ויספק יכולת אכיפה ורמת וודאות משפטית גבוהה לכלל ההיבטים המהותיים בפעילות המערכת. זאת, בהתאם לכלל הדינים, הכללים וההוראות הרלוונטיים החלים על המערכת.¹
- 4.3. הבסיס המשפטי יבהיר ויטיח, לכלל הזכויות, החובות והאינטרסים של מפעיל המערכת, משתתפיה ובעלי עניין רלוונטיים אחרים² ויכלול בין היתר התייחסות ברורה לפרמטרים הבאים:

4.3.1. זכויות ואינטרסים-

- 4.3.1.1. הגנה מלאה על נכסיו של משתתף המוחזקים בנאמנות על ידי מערכת התשלומים ובמקרים מסוימים גם הגנה על נכסי הלקוח של המשתתף המוחזקים על ידי מערכת תשלומים או דרכה, מפני סיכון של חדלות פירעון או סיכון רלוונטי אחר של מפעיל המערכת.

¹ דינים, כללים והוראות אלו יכולים לכלול את אלו הקיימים במקומות בהם המערכת מנהלת עסקים לרבות דרך תשתיות שוק פיננסי שיש לה עמן קשרי זיקה, במקומות בהם משתתפיה מאוגדים, ממוקמים או מנהלים עסקים בדרך אחרת למטרות ההשתתפות במערכת ובמקומות בהם ממוקמים או מוחזקים ביטחונות.

² לרבות לקוחות המשתתפים, נאמנויות וספקי שירותים אחרים.

- 4.3.1.2. וודאות בכל הנוגע לאינטרסים ולזכויות שיש למפעיל מערכת תשלומים לשימוש בביטחונות, סמכותו להעביר זכויות בעלות או אינטרסים בנכס וזכויותיו לבצע תשלומים או לקבלם בכפוף לכללי המערכת ולכל דין חל.
- 4.3.1.3. עדיפות מערכת התשלומים בזכות הדרישה כנגד בטחונות שסופקו לה על ידי משתתף על פני זכות הדרישה של נושים אחרים.
- 4.3.1.4. מעמדן המשפטי של רשומות העסקאות והנתונים המאוחסנים במערכת התשלומים וזכויות מערכת התשלומים, המשתתפים בה ובעלי עניין רלוונטיים אחרים ברשומות אלו, כגון, גישה למידע, שימוש במידע, בעלות על המידע וכדומה.
- 4.3.1.5. היקף ואופן גילוי הנתונים למשתתפים, לרשויות רלוונטיות ולציבור. בהקשר זה, הבסיס המשפטי ייתן מענה להיבטים הקשורים להגנה על הנתונים ולשמירה על סודיותם.
- 4.3.2. סופיות הסליקה - קביעת מועד האל חזור (Irrevocability) ומועד סופיות התשלום במערכת (Finality).³
- 4.3.3. הסדרי קיזוז - אופן הקיזוז בין פעולות המשתתפים במערכת התשלומים לרבות במקרי כשל של משתתף.
- 4.3.4. טיפול בכשל וחדלות פירעון -
- 4.3.4.1. טיפול במשתתף כושל או חדל פירעון ובשים דגש לעניין הטיפול בהעברה או סגירה של נכסים ופוזיציות של המשתתפים הישירים או העקיפים.
- 4.3.4.2. יישום תכנית להתאוששות או לפירוק מסודר של מערכת התשלומים ובשים דגש לעניין הטיפול בהעברה או סגירה של נכסים ופוזיציות של המערכת ובהעברת חלק או כל הזכויות וההתחייבויות של המערכת לישות אחרת.
- 4.3.5. דינים סותרים - זיהוי וניתוח דינים סותרים אליהם מערכת התשלומים כפופה וגיבוש כללים ותהליכים במסגרת הבסיס המשפטי להפחתת סיכון משפטי הנובע מהם.
- 4.3.6. הפחתת סיכון משפטי - כללי ונהלי המערכת יספקו אמצעים להפחתת הסיכון המשפטי במקרים בהם לא ניתן להשיג וודאות משפטית מלאה בפועל, וזאת על ידי שימוש בכלים לניהול סיכונים. אמצעים אלו יכולים לכלול, בין היתר, דרישות ומגבלות הנוגעות לפעילות המשתתפים, הגבלות חשיפה בפעילות המשתתפים, תנאי גישה נאותים, דרישות לאספקת ביטחונות והסדרי כשל ממומנים מראש.
- 4.4. על מפעיל מערכת התשלומים לבחון האם הזכויות והחובות שלה, של משתתפיה ושל בעלי עניין רלוונטיים אחרים כפי שמשקפים בבסיס המשפטי עולים בקנה אחד עם הסטנדרטים המקובלים בתחום.

³ ראה הוראה מספר 5 בדבר סופיות הסליקה במערכת תשלומים מבוקרת ומערכת תשלומים מבוקרת מיועדת.

4.5. כאשר קיימת אי וודאות לגבי המשמעות ויכולת האכיפה של הבסיס המשפטי בהיבטים השונים העולים בהוראה זו, על מפעיל המערכת להשיג חוות דעת בלתי תלויה הנותנת מענה נאות לאי וודאות זו.

4.6. מפעיל מערכת תשלומים יקבע את האופן, הדרך והצורה שבה ייקבעו ויבוצעו שינויים בבסיס המשפטי של המערכת ואת האופן שבו יישבו מחלוקות בין משתתפי המערכת.

4.7. הבסיס המשפטי יכלול קריטריונים אובייקטיביים ומבוססי סיכון שיאפשרו גישה הוגנת ופתוחה להשתתפות במערכת, חסימה, השעיית ההשתתפות או ביטולה.

4.8. מפעיל מערכת התשלומים יבטיח כי הבסיס המשפטי מאפשר לו לאסוף מידע על פעילות המשתתפים בה על מנת שיוכל לזהות, לנטר ולנהל סיכונים מהותיים למערכת התשלומים הנובעים מהסדרי ההשתתפות במערכת התשלומים⁴.

4.9. מפעיל המערכת יחתים על הסכמים להצטרפות למערכת את המשתתפים אשר כפופים לכללי המערכת (לאחר בחינת עמידתם בכללי המערכת) ואינו יאפשר גישה למערכת התשלומים ללא קיומו של הסכם הצטרפות חתום כאמור.

5. המידע המדווח ותדירות הדיווח

5.1. מפעיל מערכת תשלומים יעביר לפיקוח את הבסיס המשפטי של המערכת עם כניסתה לתוקף של הוראה זו.

5.2. מפעיל מערכת תשלומים יעביר לפיקוח את הבסיס המשפטי לאחר כל שינוי שיבוצע בבסיס המשפטי בעותק נקי ובעותק "עקוב אחרי שינויים" חודש ימים טרם כניסתו לתוקף. במידה ונדרשות התאמות למערכת בשל שינויים אלו, הדיווח יכלול את ההתאמות הנדרשות ולוחות הזמנים הרלוונטיים לביצועם.

5.3. מפעיל מערכת יעביר לפיקוח חוות דעת משפטית, ככל שבוצעה, הנוגעת ליכולת האכיפה של הבסיס המשפטי.

6. המצאת המידע לבנק ישראל

6.1. מפעיל מערכת תשלומים יעביר את המידע שבהוראה זו באמצעות תקשורת מאובטחת ("יישום הכספת"). שימוש ביישום הכספת יבוצע לאחר תיאום מקדים עם הפיקוח על מערכות התשלומים בבנק ישראל. הפיקוח על מערכות תשלומים רשאי לאשר את העברת המידע באמצעים אחרים.

6.2. המידע שבהוראה זו יועבר על ידי מפעיל המערכת לאנשי הקשר שימונו לעניין זה בפיקוח על מערכות תשלומים בבנק ישראל.

⁴ האמור לעיל מתייחס לזיהוי סיכונים הנובעים מפעילות משתתפים עקיפים האחראים לשיעור משמעותי מתוך פעילותה של מערכת התשלומים ומפעילות המשתתפים הישירים.

6.3. מפעיל מערכת תשלומים שהעביר מידע לפי הוראה זו, יוודא את קבלת המידע אצל אנשי הקשר, כאמור בסעיף קטן (6.2) באמצעות הטלפון או באמצעות מייל מאנשי הקשר המאשר את קבלת המידע.

6.4. הדיווח לפיקוח יימסר באמצעות מסמך ממוחשב ולא בכתב יד.

6.5. הגשת הדוחות תתבצע במועדים הקבועים לכל דוח. במידה ומפעיל מערכת התשלומים סבור כי הגשת הדוח לא תתבצע במועד הנקוב, עליו להעביר לפיקוח, באמצעות הדואר האלקטרוני, בקשה בכתב לדחיית מועד הגשת הדוח. הבקשה תכלול, בין היתר, את הפעולות שנקטו עד בקשת הדחייה, את הסיבות לבקשת הדחייה ואת תאריך היעד המבוקש להגשתו. דיווח שדחיית הגשתו לא תאושר על ידי הפיקוח על מערכות התשלומים יוגש במועד שנקבע לאותו דיווח.

7. פרסום ועדכון ההוראה

תאריך הפרסום	מהות העדכון
20.11.2016	פרסום ההוראה
24.12.2018	עדכון